

**ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ ПРАВИЛ ТА ВИМОГ ДИЗАЙНУ В ПОЧАТКОВОМУ КУРСІ
ДИЗАЙН-ОСВІТИ**

У статті підкреслюється необхідність особливого підходу до проектування навчально-виховного процесу в початковому курсі дизайн-освіти та пропонуються способи відображення правил та вимог дизайну в ньому.

В основних напрямках становлення національної школи вказано на необхідність подальшого формування світогляду підростаючого покоління, якісного підвищення морального, трудового й естетичного виховання. Естетичне ставлення до світу – це, звичайно, не тільки споглядання краси, а насамперед прагнення до творчості за законами краси.

Проаналізувавши праці В. Сухомлинського, Г. Вашенка, В. Шпака та ін., можна визначити, що естетичне виховання молодших школярів має свою специфіку, яка пов'язана з особливостями інтелектуальної діяльності дітей цього віку, – оперування конкретними уявленнями, нерозвиненість дискурсивно-логічного мислення, суб'єктивність асоціативних зв'язків, нестійка пам'ять, що призводить до художньо-образного сприйняття світу. Молодшим школярам властива емоційно-естетична реакція на явища та події навколишнього світу. У своїх вчинках, переживаннях, судженнях вони, як правило, орієнтуються на красу, довершеність, їм властиві добре розвинена фантазія та здатність до творчості.

Мистецтво дизайну є особливим способом естетичного освоєння дійсності. Воно забезпечує широкі можливості художньо-образного відображення навколишнього середовища, впливу на особистість, її почуття, смакові уподобання, ціннісні орієнтації. Численні спостереження підводять до висновку, що краса завжди доцільна. Це відноситься як до об'єктів природи, так і до продуктів людської діяльності. Про це можна знайти багато цікавих праць педагогів, художників, філософів, представників різних наук, зокрема – Малиновської Л.П., Кириченка М.А., Яковлева А.С., Сокольнікова Н.Т., Валькової Н.П., Грабовенко Ю.А., Лазарева Є.Н., Михайленко В.І., Шумери С.С. та ін.

У процесі художнього конструювання доводиться враховувати найрізноманітніші вимоги до майбутнього виробу, які викликані засобами технічної естетики. А так, як художнє конструювання за своїм походженням і суттю пов'язане і з виробництвом, і з використанням, то при визначенні кола вимог до проектування майбутнього виробу необхідно однаковою мірою розглядати й враховувати вимоги, виходячи з умов того та іншого. Головними є перш за все ті, які забезпечують функціонування предмета, його зв'язки з людиною, використаним матеріалом і працею. Тому, проектуючи ті чи інші вироби для відповідного середовища, нам необхідно враховувати їх потребу на певному етапі. Можливо, деякі з них вже не варто вдосконалювати, а краще замінити іншими, більш ефективними.

Для того, щоб розпочати проектування того чи іншого виробу, потрібно спочатку виявити його реальну потребу, тобто дати йому якісну оцінку, а також визначити запити на нього зі сторони споживачів. Отже, перш ніж почати проектувати той чи інший виріб, необхідно знати, наскільки він відповідає структурі суспільних потреб. Для визначення того, наскільки такий виріб є вигідним, необхідно розглядати його як складову частину системи "виріб – людина – середовище". Під час визначення груп основних вимог, які повинні задовольняти ті чи інші вироби, необхідно функцію речі розуміти ширше, обов'язково в її тісному зв'язку з діяльністю людини. Тому, крім призначення (основної робочої функції), необхідно обов'язково враховувати всю суму людських вимог, пов'язаних зі способом життя, культурними навичками, психологічними стереотипами та ін. Слід пам'ятати про те, що людина не тільки виробляє предмети, а й вдосконалює себе, загальні форми своєї психічної діяльності [1: 31].

У процесі праці, впливу на навколишній світ людина набуває здатності не тільки здійснювати свою мету відповідно до сутності, міри того чи іншого предмета, а й вбачати в ньому свою людську сутність, свою суспільну природу. Під красою розуміють таке поєднання різних матеріалів, а також кольорів, звуків, слів, які надають створеному людиною виробу такої форми, яка пробуджує в людях задоволення, гордість і радість за їх здатність до творчості. Відомий авіаконструктор А.С. Яковлев писав: "Некрасивий літак не полетить. Не знаю чому, але не полетить! ...Досвід переконує, що некрасиві зразки потрібно відсівати: всеодно в експлуатації вони себе не виправдають" [2: 140].

У той же час історія матеріальної культури показує, що краса досягається далеко не завжди. Справжня творчість за законами краси можлива лише в умовах вільної творчої праці.

Предмет естетичного відношення як предмет взагалі уявляється не з якої-небудь однієї сторони, а як вираз універсального відношення людини до предметного світу.

В естетичному судженні проявляється вся міра розвитку індивіда, з одного боку, і розвитку суспільства – з іншого. Тому естетичний смак є природною людською здатністю вимірювати предмет міркою всієї людської культури, взятої до того ж в її історичному становленні, що значною мірою й визначає сутність естетичних вимог до об'єкта, що проектується.

Молодші школярі в силу своєї особливої емоційної чуйності, звичайно, досить глибоко відчують філософську та психологічну природу дизайнерських вимог, що треба враховувати в побудові навчального курсу. Більш конкретні правила дизайну учні освоюють на цій основі. Зупинимось саме на тих аспектах цієї проблеми, що можуть бути відображені в змісті початкового курсу:

1) дуже важливою вимогою до розроблювальної речі або системи речей є композиційна цілісність, тобто відповідність окремих частин один одному та відповідність частини цілому;

2) максимальне виявлення у виробі всіх можливостей матеріалу, з якого його зроблено;

3) облік декоративних, психологічних та інших можливостей кольору при розробці виробу;

4) ще однією важливою дизайнерською вимогою є доречність прикрас на предметі.

Починаючи з 2 класу, можна запропонувати дітям цілий ряд ситуацій, у яких би вони спеціально задумалися про інформативність предметного середовища. На якихось уроках учні осмислюють соціально-психологічні питання переважно з погляду формальних дизайнерських вимог: скажемо, відповідність речі навколишньому оточенню, єдність стилю й ін. Наприклад, перед ліпленням декоративної вази потрібно продемонструвати великий їх зоровий ряд, звернутися до учнів зі словами: "Усі ці посудини призначені для квітів. Подивіться, які вони різні! Адже не кожен букет можна поставити в будь-яку вазу, і не всяку вазу – в яку завгодно кімнату. Чи не так? Розгляньте малюнки й скажіть, у яку з цих ваз краще поставити троянди, а в яку – проліски? Чому? Які ще квіти підійдуть для кожної з ваз?"

На інших уроках школярі можуть замислитися й про більш серйозні проблеми предметного середовища, скажемо, у циклі уроків "Про що розповідають наші речі". Перед ліпленням чайної чашки вони разом із вчителем обговорюють наступні питання: "Хіба можуть речі про щось розповідати? Звичайно, і насамперед про нас самих. Адже вони наша часточка, вони такі ж, як ми: спокійні та стримані або крикливі, настирливі; веселі або сумні; охайні або не дуже... Взяти, наприклад, чайні чашки. Чому вони такі різні? Так тому, що наше життя складається з буднів і свят, щасливих днів і сумних, самі ми теж різні – от і вибираємо неоднакові чашки: різної форми, кольору, малюнка. Розкажи, чи є в тебе улюблена чашка, яка вона? А у твоєї мами? У кого-небудь із друзів?" Треба відмітити, що в освітньому змісті саме ця інформація є на уроці головною, а зовсім не "речовий продукт" – виліплена чашка. Що стосується наступної предметної діяльності, то вона спеціально задається таким чином, щоб учні не відволікалися від отриманої інформації, а продовжували її активно й детально осмислювати й використовувати в практичній роботі. Саме тому вони створюють чашку, усі зовнішні якості якої "розповідають" про те, кому вона належить[3: 98]. Більшість уроків повинні бути розроблені таким чином, щоб школярі через практичну діяльність вирішували конкретні дизайнерські задачі.

Аналізуючи вищесказане, ми дійшли висновку, що зі значної кількості факторів, які впливають на виготовлення продукції, естетична сторона дизайну є найважливішим, хоч і не первинним чинником у процесі завершального формоутворення окремих виробів. Це пов'язано з тим, що позитивна естетична оцінка досконалості відповідного твору, виробу або предмета – це його відповідність ідеалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Шумєга С.С. Дизайн. Історія зародження та розвитку дизайну. Історія дизайну меблів та інтер'єра: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 300 с.
2. Сухотин А. Ритми и алгоритмы. – М., 1988. – 180 с.
3. Коньшева Н.М. Чудесная мастерская: Учебник по художественному труду для 2 класса начальной школы. – М., 1997. – 165 с.

Матеріал надійшов до редакції 12.01. 2007 р.

Ганжа М.В. Особенности отображения правил и требований дизайнера в начальном курсе дизайн-образования.

В статье подчеркивается необходимость особого подхода к проектированию учебно-воспитательного процесса в начальном курсе дизайн-образования и предлагаются способы отражения правил и требований дизайнера в нем.

Ganzha M.V. The reflection peculiarities of the design rules and demands in the design education primary course.

The article deals with the necessity of particular approach to the projecting of educational and up bringing process in the design education primary course and the ways of design rules and demands reflection in it are suggested.